

ACC. N:R M. 12439:/.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luf. 84

1

Svar å LUF:s ifrågelista nr 84: Danskt och svenskt.

Under senare delen av 1800-talet reste en och annan hallarydsbo till Danmark och bosatte sig där för längre eller kortare tid. Eftersom Hallaryd är en skogssocken, så var det ofta svårt att få arbete där. Skogen stod i lågt värde. Ingen industri, utom några sågverk, fanns inom socknen. Ungdomen måste söka sig ut, antingen inom landet eller också till Amerika eller Danmark.

Jag har hört talas om en och annan, som arbetade vid tegelbruk i Danmark, och även i jordbruket eller i fabriker. En kvinna, född troligen på 1860-talet, reste i unga år till Köpenhamn och fick plats som väverska på en fabrik. Min faster Tilda (nu 87 år gammal) tjänade i sin ungdom ett år som piga i Danmark.

Under 1870-talet reste en hel del ungdomar, särskilt flickor till Danmark och tog arbete som potatisplockare. En gumma "Nils Petters Ingrid" (som var född på 1860-talet) reste som nykonfir-

ACC. N:R

M. 12439:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

merad till Danmark och tog upp potatis. När arbetet där var slut fortsatte hon till Pommern och hade tjänst på en lantgård där. Hon berättade, att hennes arbetskamrater i Tyskland skrämde upp henne och sade, att husbondefolket bara skulle göda upp henne ordentligt och att de sådan skulle sälja henne. Flickan tordes förden skull aldrig äta sig mätt. När husmodern, som var en mycket präktig kvinna, fick reda på förhållandet, grät hon och sade:

"Stackars barn, vad du måtte ha lidit mycket, sedan du kom hit."

Ingrid stannade i Tyskland ett år eller två, men återvände sedan till Hallaryd och gifte sig med en stenhuggare där och dog för c:a fem år sedan. Även en kvinnlig kusin till min moder kom via potatisplockningen i Danmark till Tyskland. Hon gifte sig med en tysk och bosatte sig i Berlin. Efter sista kriget blev hon evakuerad till Sverige och dog här .

Man berättar även, att värvare reste omkring i Småland på 1870- och 1880-talen för att skaffa arbetskraft till potatisodlingarna i Danmark.

ACC. N:R

M. 12439:3

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Min fader arbetade 1899 som målaregesäll i Köpenhamn och Århus. Det ansågs i Danmark vid den tiden, att svenska hantverkare gjorde bättre arbete än danska. En skölnad mellan de båda länderna var, att i Danmark vid denna tid förekom mer ackordsarbete än här. Dessutom gällde under hela senare delen av 1800-talet, att arbetsförtjänsten var bättre i Danmark än i Sverige.

De hallarydsbor, som hade arbete i Danmark, var på skilda håll i landet, men mest i Köpenhamn och på Själland i övrigt. (En gumma i Visseltofta socken, kallad Potta-Johannan, död c:a 80-årig för ett par år sedan, hade i sin ungdom haft tjänst på en lantgård på Lolland.)

En och annan blev bofast i Danmark, t.ex. den nämnda väver-skan. En kusin till min farfar bosatte sig vid mitten av 1800-talet i Hellerup och blev bofast där. Å andra sidan har även en dansk bosatt sig i Hallaryd, väl omkring mitten av förra århundradet. Den gård i Örsnäs by, som han ägde, kallas ännu av en och annan för "Danskahemmanet", och hans dotter, som är död

3

ACC. N:R M. 12439:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

för länge sedan, gick under namnet "Danska-Kristinan".

Att danska sedvänjor m.m. införts i socknen känner jag ej. Det kan emellertid nämnas, att det ett slag var rätt vanligt, att man spelade på danska klasslotteriet. Ofta slog sig några stycken tillsammans om en lott. Men det tillhör väl närmast 1900-talet. Även benämningen "dansk skalle" för ett slag med huvudet, är tämligen sent inkommen i socknens ordförråd.

Om smuggling har jag hört ett par historier. Härds Elsas (en hallarydsgumma) son var ångbåtsmaskinist (lokförare?) i Danmark. Gumman reste ibland och hälsade på honom, och då hade hon med sig varor, som hon smugglade till honom, gömda under kläderna. Det dråpliga var, att det ofta rörde sig om varor, som inte var tullbelagda. Så hade hon en gång ett par skinkor under kjolarna, och en annan gång hade hon ett hemvävt dynvar lindat om lifet.

Den ovan omtalade väverskan hälsade rätt ofta på sin syster i Hallaryd. En gång fram på 1900-talet skulle hon ha med sig ett

ACC. N:R

M. 12439:5

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

par flaskor konjak till systemen. Hon hade bundit en flaska på vartdera låret, och hon klafadesig av färjan och genom tullen. "Men", sade hon, "när jag kom i väntsalen, så rök det ena bandet, och flaskan åkte i stengolvet. Den gick förstås sönder, och jag sa "saden!", och en del sjåare, som gick där inne började dra väder och samlade sig omkring mig. Men jag satte kurs på toaletten för att rädda den andra flaskan. Men när jag kom i dörren, så sa jag "saden!" igen, för där åkte den andra flaskan. Så jag tänker inte försöka smuggla fler gånger."

I Hallaryd berättas den kända historien om flickan som varit i Danmark och som, när hon kom hem, inte visste vad gåsen kallades på svenska och som inte heller kände igen sin far. Man berättar även om en ännu levande kvinna från Hallaryd men bosatt i Danmark, att hon vid ett besök i föräldrahemmet inte kunde komma ihåg vad en kratta kallades här i landet utan frågade sin far om det. Denne svarade inte. Men efter en stund råkade flickan trampa på järnkrattan, som låg på marken, och detta hade till följd, att

ACC. N:R

M. 12439:6,

skäftet vippade upp och slog henne i ansiktet. Då sa hon:

"Djävla kratta!"

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.